

ÍTÉLKEZÉS A SZÖVEG FELETT

Védekező jogi érvelés a sajtó- és személyhez fűződő jogi perekben

BODOLAI László

ügyvéd

A sajtó-helyreigazítási eljárások és a sajtóhoz köthető, személyhez fűződő jogi perek sajátos helyet foglalnak el a magyar jogrendszerben. Ez nem csak abból adódik, hogy a sajtó-helyreigazítási eljárás külön fejezetet kapott a Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvényben (továbbiakban Pp.), hanem abból is, hogy a bírói mérlegelés szerepe sokkal tágabb más peres eljárásokhoz képest.¹ A bíró ugyanis nem csak a tényállást állapítja meg, és bizonyítékokat súlyoz, hanem jogi keretekbe foglalt szövegértelmezést is folytat az adott ügy elbírálása során. Természetesen más típusú eljárásokban is történik bírói szövegelemzés, de jellemzően jogi természetű szövegekről van szó, többek között szerződések vizsgálatáról. A sajtóval kapcsolatos ügyekben pedig jogi nyelvezettől eltérő írásokat kell – jogszabályi szempontok alapján – elemezni.

Jelen írás a sajtó szempontjából – alperesi szemszögből – ismerteti az ilyen jellegű eljárásoknál alkalmazható érvelési rendszert. Ebben a pozícióban az érvelés célja az adott írás (közlés) jogszerűségének igazolása. A védekezés jogi és tartalmi érvelésen alapulhat. A jogi érvelés döntően eljárásjogi és anyagi jogi szabályokra, legfelsőbb

¹ Ld. erről a jogirodalomban átfogóan PRIBULA László: *A sajtó-helyreigazítás bírósági gyakorlata*. Budapest, HVG-Orac 2013.; GYERGYÁK Ferenc: *Sajtó-helyreigazítás a bírósági gyakorlatban. Infokommunikáció és jog*, 2014/58. 85–92.; KISS Tibor: *A sajtó-helyreigazítás gyakorlata az új szabályozási környezetben. Magyar jog*, 2011./11. 651–658.; *A sajtó-helyreigazítás alapjogi összefüggéseihez* ld. KOLTAY András: *Sajtó-helyreigazítás és válaszjog: a sajtószabadság korlátja vagy kiteljesítése? Iustum Aequum Salutare*, 2008/4. 143–180.; *A sajtó-helyreigazításról online környezetben* ld. KISS Tibor: *Sajtó-helyreigazítás az Interneten. Magyar jog*, 2006/11. 663–672.; *Az új Ptk. utáni szabályozási és értelmezési összefüggésekről* ld. CSEHI Zoltán – KOLTAY András – NAVRATYIL Zoltán (szerk.): *A személyiség és a média a polgári és a büntetőjogban*. Budapest, WoltersKluwer, 2014.; BENKE Gábor: *Személyiségvédelem a médiában*. In: MENYHÁRD Attila – GÁRDOS-OROSZ Fruzsina (szerk.): *Személy és személyiség a jogban*. Budapest, Wolters Kluwer, 2016. 175–191.; KISBÁN Tamás: *A sajtó-helyreigazítás 'újradefiniálásának' kritikája. In Medias Res*, 2014/2. 374–383.

bírószági (kúriai) iránymutatásokra, jogegységi döntésekre, alkotmánybírószági határozatokra, illetve strasbourgi esetjogra támaszkodhat.

1. A hatályos normatív keretek és a jogfogalmi háttér vázlata

A sajtó és személyhez fűződő peres ügyek anyagi jogi részét döntően a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban Ptk.) és a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól rendelkező 2010. évi CIV. törvény (a továbbiakban Smtv.) tartalmazza. Bár a Ptk. hatálybalépése előtt született írások estében a régi Ptk. (Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény) rendelkezéseit kell alapul venni, de lényegében a vonatkozó szakaszok tartalmilag nem változtak.

A Ptk. XI. Cím alatt ismerteti a személyhez fűződő jogokat, és XI. Cím alatt azok megsértésének szankcióit. A sajtó szempontjából az alábbi nevesített személyiségi jogok megsértése jöhet szóba:²

- (a) a magánélet, a magánlakás megsértése;
- (b) a becsület és a jóhírnév megsértése;
- (c) a magántitokhoz és a személyes adatok védelméhez való jog megsértése;
- (d) a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog megsértése.

A 'sajtóperekben' a *magánlakás és magánélet megsértésének* (a) jellemző formája, ha egy személy lakhelyének adatait nyilvánosságra hozzák, fényképfelvétellel beazonosíthatóvá teszik, kívülről engedély nélkül lefotózzák. A magánélet megsértésének minősül a nemi orientáltság (identitás) nyilvánosságra hozatala, a párkapcsolati, családi konfliktusok harmadik személy általi feltárása.

A *becsület megsértésének* (b) jellemző megjelenési formája a más személy társadalmi megítélésének hátrányos befolyásolására alkalmas, kifejezőmódjában indokolatlanul bántó véleménynyilvánítás – vagy annak közzététele – a sajtóban. A jóhírnév sérelme elkülönül a becsület sérelmétől; a jóhírnév megsértését valósítja meg jellemzően, ha valaki más személyre vonatkozó és e személyt sértő, valótlan tényről állít vagy híresztel, vagy valós tényről hamis színben tüntet fel.³

A *magántitok megsértésének* (c) általános meghatározása szerint az ilyen jogsértés lényege a magántitok jogosulatlan megszerzése és felhasználása, nyilvánosságra hozatala vagy illetéktelen személlyel való közlése.⁴ A magántitok védelme különösen a levéltitok, a hivatásbeli titok és az üzleti titok oltalmára terjed ki. A magántitokhoz és a személyes adatok védelméhez való jog megsértését jelenti különösen az Info törvényben⁵ meghatározott személyes adatok engedély nélküli nyilvánosságra hozatala (pl. egészségügyi adatok, vallásra, világnézetre utaló adatok). Lényeges összefüggés, hogy a képmás nyilvánosságra hozatalát e törvényi hely szerint – azaz a magántitok/személyes adatok védelme alá terelve – is lehet perelni.

² Ptk. 2:43. § 'Nevesített személyiségi jogok' szakasz címet alatti felsorolás.

³ Ptk. 2:45. § 'A becsülethez és jóhírnévhez való jog' szakasz címet alatti.

⁴ Ptk. 2:46. § 'A magántitokhoz való jog' szakasz címet alatti.

⁵ 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról.

A megvalósított magatartás az esetek jelentős számában a nevesített jogsértések katalógusának több pontját érinti. Adott esetben egy közszereplőről nem a közszerepléseivel összefüggésben riportot készített a televíziós műsorszolgáltató ('sajtó'). A riport során bemutatták a magánlakás – nyilvánosan hozzáférhető – google felvételét, utcaképét, továbbá a riport anyagává tették a felperes válasának körülményeit, és utalást tettek egy korábbi betegségére is. Az ítélet az eset kapcsán megállapította a magánlakás, a magánélet (a) és a személyes adatok megsértését (c) is.⁶

A képmással való visszaélés megítélése során abból kell kiindulni, hogy képmás vagy hangfelvétel elkészítéséhez és felhasználásához fő szabályként az érintett személy hozzájárulása szükséges, így enélkül már maga a felvétel készítése is jogellenes, a fotó engedély nélküli közzététele pedig attól függetlenül is az, hogy a felvételt ki készítette. Nincs szükség ugyanakkor az érintett hozzájárulására a felvétel elkészítéséhez és az elkészített felvétel felhasználásához az ún. 'tömegfelvétel' és 'nyilvános közéleti szereplésről készült felvétel' esetén.⁷ A Ptk. utalást tesz a közszereplők magasabb türeési kötelezettségére is, melynek lényege, hogy a közügyek szabad vitatását biztosító alapjogok gyakorlása során a közéleti szereplő személyiségi jogainak védelme *méltányolható közérdekből, szükséges és arányos mértékben, az emberi méltóság sérelme nélkül korlátozható*.⁸ A közszereplők magasabb türeési kötelezettségének elvárása több esetben is előkerül. Ezek közül emblematikusnak számít a Fővárosi Ítéletábra egyik – a sajtószervet marasztaló – ítélete kapcsán kialakult jogértelmezési vita, mely éppen a *képmással való visszaélés, illetve a közszereplői minőség* problémáját kapcsolja össze egy olyan ügy kapcsán, ahol rendvédelmi szervek civil szervezésben megvalósuló tüntetésén szolgálatot teljesítő (azaz nem tüntetőként részt vevő) rendőrök kitarakás nélküli képmását tette közzé a sajtószerv, és a per ennek jogellenessége megállapítására indult.⁹ Az úgy a magyar ítélezési gyakorlat sokat vitatott vadhajtasáról szól, jelesül, hogy jogsértőnek minősíthető-e nyilvános rendezvényen (eseményen) intézkedő rendőröket fotózni, és képmásukat kitarakása nélkül nyilvánosságra hozni. A sorozatos marasztaló ítéletek után az – alkotmányjogi panasz alapján eljáró – Alkotmánybíróság szerint a rendőrök képmásának nyilvánosságra hozatala nem jogsértő, ha a rendőrt nem megalázó helyzetben ábrázolja, és – alkotmányos szempontokat is beemelve a mérlegelésbe – a jelenkor eseményeinek megismeréséhez hozzájárul a kép elkészítése. Az AB – alapjogi hangsúlyra helyezett – jogértelmezése ellenére a Kúria az alapügyben újra a sajtószervet marasztaló, jogsértést megállapító civiljogi döntést hozott. A Kúria nem értett egyet az alperes azon felülvizsgálati álláspontjával sem, mely szerint az Alkotmánybíróság által a bírósági határozat megsemmisítése esetén az újból lefolytatandó bírósági eljárásban eljáró rendes bíróságnak már nincs mérlegelési és jogértelmezési szabadsága, azon az alapon, hogy a döntés alaptörvény-ellenesnek

⁶ Fővárosi Törvényszék 64.P.22.846/2016/13. sz. (nem jogerős) ítélete.

⁷ Ptk. 2:48. § 'A képmáshoz és a hangfelvételhez való jog' szakasz cím alatt.

⁸ Ptk. 2:44. § 'Közéleti szereplő személyiségi jogának védelme' szakasz cím alatt.

⁹ Ld. ÍH 2016.14, valamint az ezt helybenhagyó, EH 2016.08.P9, és a kapcsolódó 28/2014. (IX. 29.) AB határozatot a Fővárosi Ítéletábra Pf.20.656/2012/7. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről.

minősítése olyan mérlegelés eredménye, amelytől a rendes bíróság nem juthat(na) el-
lentétes következtetésre. Az ügy jelenleg ismét Alkotmánybírósági határozatra vár, és
érdekes tanulságokat hordoz azonos körülmények eltérő jogági szemlélettel való értel-
mezésének párhuzamosságairól, összefüggéseiről – és adott esetben hangsúlyosan –
azok ellentétes voltáról.¹⁰

A sérelmet szenvedett fél a jogsértés szankciói közül a sajtót érintő intézkedésként
bírósági úton követelheti:

- a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását;
- a jogsértés abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől;
- azt, hogy a jogsértő adjon megfelelő elégtételt, és ennek biztosítson saját költsé-
gén megfelelő nyilvánosságot;
- a sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző állapot helyreállítását
és a jogsértéssel előállított dolog megsemmisítését vagy jogsértő mivoltától való
megfosztását;
- azt, hogy a jogsértő vagy jogutódja a jogsértéssel elért vagyoni előnyt engedje
át javára a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint.¹¹

Itt fontos megemlíteni, hogy a további jogsértéstől történő eltiltás nem azt jelenti,
hogy az adott személyről a sajtó többet nem írhatna, csupán a jogsértőnek ítélt tartal-
mat nem teheti újra közzé, nem hivatkozhat rá tényként. A megfelelő elégtétel általában
nem más, mint az ítélet rendelkező részének közzététele – mely cselekménnyel, milyen
jogsértést követtek el – bocsánatkérő szöveg kíséretében. A bírói gyakorlat szerint a
jogsértéssel előállított dolog megsemmisítése körében nem szokták a megjelent sajtó-
példányok bezárását elrendelni, és ennek szellemében cikkek eltávolítására sem köte-
lezik az internetes portálokat. Adott esetben egy nagy gázszolgáltató körüli pénzmo-
sási hálózatot feltáró oknyomozó írás (cikk) jogsértő jellegének megállapítása mellett a
cikk eltávolítását is kérték a felperesek, de a keresetet a bíróság végül teljes egészében
elutasította, azaz a sérelemre hivatkozó felperes elleni jogsértést nem állapította meg,
és az írás eltávolításának sem adott helyt¹² (annak ellenére, hogy az ügyben született
egyik első fokú ítéletben a szerkesztőséget a cikk eltávolításra kötelezték).

Nagyon fontos szankcióelem a sérelemdíj¹³ és kártérítési felelősség¹⁴ megállapításá-
nak lehetősége.¹⁵

¹⁰ Ld. többek között erről SZALAY Péter: A sajtóperek alkotmányossági vonatkozásai. In: *Harmincnyol-
cadik Jogász Vándorgyűlés*. Budapest, Magyar Jogász Egylet, 2016. 35–43.; valamint KOLTAY András:
Személyiségvédelem a médiajogban. In: uo. 45–55.

¹¹ Ptk. 2:51. § 'Felróhatóságtól független szankciók' szakasz cím alatt.

¹² Fővárosi Ítéltábla 32 PF IV.22.249/2016/2 sz. ítélete.

¹³ Ptk. 2:52. §.

¹⁴ Ptk. 2:53. §.

¹⁵ A sérelemdíj illetve a kártérítés összefüggésének kérdéseiről, hangsúlyosan a sérelemdíj funkcióana-
líziséről ld. GÖRÖG Márta: Gondolatok a személyiség magánjogi védelme körében. In: MENYHÁRD–
GÁRDOS-OROSZ i. m. 109–118.

A Ptk. külön rendelkezik arról a lényeges, valójában eljárásjogi szabályról, mi szerint a személyiségi jogokat személyesen lehet érvényesíteni.¹⁶

A régi Ptk.-ból a sajtó-helyreigazítási eljárás anyagi jogi szabályai átkerültek az Smtv.-be: a vonatkozó szakasz szerint, ha valakiről bármely médiatartalomban valótlán tényt állítanak, híresztelnek vagy vele kapcsolatban való tényeket hamis színben tüntetnek fel, követelheti olyan helyreigazító közlemény közzétételét, amelyből kitűnik, hogy a közlés mely tényállításai valótlan, illetve megalapozatlan, mely tényeket tüntet fel hamis színben és ehhez képest melyek a való tények. Adott esetben egy lapkiadó alperes esetében megállapították a *híresztelés útján elkövetett jó hírnév sértést*, mert szó szerint idézett egy parlamenti vizsgálóbizottsági jegyzőkönyvből.¹⁷ Ennek az esetnek további érdekessége, hogy a személyiségi jogi- és sajtóperek egyik lényeges alapkérdését is érinti, azaz a nem természetes személyek (jogi személyek, szervezetek) kereshetőségi jogát.¹⁸ A parlamenti vizsgálat ugyanis – egy beteg gyermek megsegítésére szakosodott – alapítvány ügyeit tárta fel (a perben tehát – jogi személy – alapítvány volt a felperes).

Az Smtv. tartalmaz eljárás jellegű szabályokat is: a helyreigazító közleményt napilap, internetes sajtótermék és hírügynökség esetében az erre irányuló igény kézhezvételét követő öt napon belül a közlemény sérelmezett részéhez hasonló módon és terjedelemben kell közzétenni. Lekérhető médiaszolgáltatás esetében az erre irányuló igény kézhezvételét követő nyolc napon belül a közlemény sérelmezett részéhez hasonló módon és terjedelemben, más időszaki lap esetében az igény kézhezvételétől számított nyolc napot követően a legközelebbi számban a közlemény sérelmezett részéhez hasonló módon és terjedelemben, lineáris médiaszolgáltatás esetében pedig ugyancsak nyolc napon belül, a közlemény sérelmezett részéhez hasonló módon és azzal azonos napszakban kell közölni.¹⁹

A polgári perrendtartás külön fejezetben²⁰ rendelkezik a sajtó-helyreigazítási eljárásról. A Pp. soron kívüli eljárást ír elő, nyolc napos tárgyalás tűzési idővel. A bizonyítási terhet a sajtóra telepíti: bizonyítás felvételének csak olyan bizonyítékokra vonatkozóan van helye, amelyek a tárgyaláson rendelkezésre állnak, és amelyek alkalmasak lehetnek arra, hogy a közlemény (cikk) kifogásolt tényállításainak valóságát nyomban igazolják, vagy a keresetben előadottakat nyomban megcáfolják. Bizonyítás felvételének helye lehet a felperes által nyomban felajánlott bizonyítékokra vonatkozóan is. A tárgyalást – legfeljebb nyolc napra – csak akkor lehet elhalasztani, ha ezt a felperes kéri, vagy a már feltárt bizonyítékok a bizonyítás eredményességét valószínűsítik.

¹⁶ Ptk. 2:54. §.

¹⁷ Fővárosi Ítéltábla 32 PF IV.20/570/ 2016-IV/2 sz. ítélete.

¹⁸ Ld. erről később részletesebben, a 3. és 4. alpontban, a jogosultságok kérdésének kifejtése során. A jogi személyek sajtó- helyreigazítási perben való kereshetőségéről ld. még Kovács László: A jogalkalmazás mindennapi kérdései a sajtó-helyreigazítási perekben. *Magyar Jog*, 2011/11. 660.

¹⁹ Smtv. 12.§.

²⁰ Pp. XXI. fejezet.

2. Elhatárolási szempontok, értelmezési keretek a bírói gyakorlatban

A fenti jogszabályok értelmezésére a Kúria elődje, a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiuma négy fontos iránymutatást adott ki, *ezeket az elhatárolásokat kell mintegy mankóként alkalmazni* a sajtó-helyreigazítási és a személyhez fűződő jogi perekben.

A PK 12. számú kollégiumi állásfoglalás az egyik legfontosabb iránymutatás: „a sajtó-helyreigazítás olyan sajátos személyiségvédelmi eszköz, amely közvetve egyéb érdekek védelmére is szolgálhat. Érvényesítésére azonban csak a jogszabály által meghatározott körben és a jogintézmény társadalmi rendeltetésének megfelelően kerülhet sor.”

A sajtó-helyreigazítás iránti igény elbírálásánál a sajtóközleményt *a maga egészében* – azaz szövegszerű és tartalmi összefüggéseiben – kell vizsgálni. A kifogásolt közléseket, kifejezéseket tehát *nem formális megjelenésük*, hanem valóságos tartalmuk szerint kell figyelembe venni, a sajtóközlemény egymással összetartozó részeit összefüggésükben kell értékelni,²¹ és az értékelésnél tekintettel kell lenni a *társadalmilag kialakult közfelfogásra* is. A Kúria egyik ítéletének indoklásában kifejtette, hogy „az »Önök előbb ütnek, aztán kérdeznek« szövegre a [kísérő megjegyzésként hozzáfűzött] »Csak téged!« kijelentés az ütésre vonatkozik, a *társadalmilag kialakult közfelfogás és a szavak általánosan használt jelentése alapján* nem értelmezhető veréssel való fenyegetésként.”²² Az ügy alapjául szóló cikk egy parlamenti képviselőt idézett, aki észlelte, hogy az éppen felszólaló képviselőtársának „Önök előbb ütnek, aztán kérdeznek” mondatához egy kormányzati képviselő az utóbb idézett megjegyzést fűzte, amit közvetlen veréssel való fenyegetésként értelmezett. A helyreigazítást kérő személyének megítélése szempontjából közömbös részletek, pontatlanságok, lényegtelen tévedések nem adnak alapot helyreigazításra.

Véleménynyilvánítás, értékelés, bírálat, valamint a társadalmi, politikai, tudományos és művészeti vita *önmagában nem lehet sajtó-helyreigazítás alapja*.²³

A PK 13. számú állásfoglalás a keresetőségi jogot pontosítja, azaz azt a kérdést értelmezi, hogy ki (és milyen feltételekkel) érvényesítheti perben a sajtó helyreigazításra vonatkozó igényét: „Sajtó-helyreigazítást az kérhet, akinek a személyére a sajtóközlemény – nevének megjelölésével vagy egyéb módon – utal, vagy akinek a személye a sajtóközlemény tartalmából felismerhető.”²⁴

Adott esetben egy felettes államigazgatási szerv indított keresetet egy olyan cikk kapcsán, amely az egyik, meg nem nevezett, a felperes irányítása alá tartozó intézménnyel elkövetett visszaéléseket tárta fel. A kereset – keresetőségi jog hiányában, mivel nem az alperesre vonatkozott a közlés, és a közlés címzettje nem volt beazonosítható – jogerősen elutasították.²⁵

²¹ Ld. pl. a Kúria Pf.20076/2015/3. sz. ítéletének indoklásában a ‘hírhamisítás/riporthamisítás’ kapcsán a médiaszakmai körülmények vizsgálatáról.

²² Pfv.IV.21.577/2015/6. sz.

²³ PK 12. állásfoglalás, felvezető szövegrész.

²⁴ Ld. pl. Fővárosi Ítéltábla Pf.20002/2015/3. sz., a keresetőségi jog hiányából történő elutasításra ld. továbbá Fővárosi Ítéltábla Pf.21344/2015/4. sz.

²⁵ Fővárosi Ítéltábla 32 PF 20.004/2017/4 sz. ítélete.

„Sajtóhelyreigazítás elrendelése iránt csak akkor lehet pert indítani, ha a helyreigazítást kérő irat az előírt harmincnapos határidőn belül megérkezik a sajtószervezettséghez. E határidő elmulasztása esetén nincs lehetőség igazolásra. A perben csak az írásban közölt kérelemben megjelölt tényállítások helyreigazítását lehet kérni.”²⁶

A PK. 14. számú állásfoglalás a bizonyítási teher körében ad iránymutatást:

„A sajtóközlemény kifogásolt tényállításának valóságát a sajtószervezettség köteles bizonyítani. Az olyan sajtóközlemény valóságát is általában a sajtószervezettség köteles bizonyítani, amely híven közli más személy tényállítását, nyilatkozatát, vagy átveszi más szerv (sajtószervezettség) közleményét.

Nincs helye sajtó-helyreigazításnak, ha a sajtószervezettség valamely büntető eljárás jogerős befejezése előtt a valóságnak megfelelően tájékoztatta olvasóit a vádirat tartalmáról, a nyilvános tárgyalásról vagy a nem jogerős büntető bírósági ítéletről.

Ha a büntető eljárás nem vezet elmarasztalásra, a sajtószervezettség az érintett személy kívánságára köteles az olvasókat erről is tudósítani.”²⁷

Fontos itt kiemelni, hogy a fenti két elhatárolást nem csak büntetőeljárásokra, hanem bármilyen hatósági (polgári, közigazgatási, közjegyzői stb.) eljárásra lehet alkalmazni.

A PK. 15. számú állásfoglalás a helyreigazító közlemény megfogalmazását határolja be:

„Helyreigazító közleményként a jogosult a válaszlevele közzétételét is kérheti. Ha a sajtó a válaszlevelet nem közli, a jogosult a válaszlével tartalmi körén belül a bíróságtól keresettel kérheti helyreigazító közlemény közzétételének az elrendelését.

Ha a bíróság a keresetnek helyt ad, határozatában – a kérelem és az ellenkérelem korlátai között – belátása szerint állapítja meg a helyreigazítás szövegét és ennek közlésére az alperest határidő tűzésével kötelezi.

A helyreigazító közleményből – a maga egészét, összefüggéseit is tekintve – ki kell tűnnie annak, hogy a kifogásolt sajtóközleménynek mely tényállítása valótlán, mely tényeket tüntet fel hamis színben, illetve melyek a való tények. A közlemény szövege nem alakítható úgy, hogy ezáltal a tartalma elveszítse helyreigazító jellegét.”²⁸

Mint a fentiekből látszik, a sajtó és személyhez fűződő pereknek elég komoly bírósági gyakorlata alakult ki, az értelmezési sarokpontként kiadott fenti legfőbb bírói irányítási eszközökön felül számos tárgybeli bírói ítéletet találunk. A védekezésre irányuló érvelési rendszert természetesen csak az úgy megindulását követően lehet alkalmazni.

²⁶ PK 13. állásfoglalás, felvezető szövegrész.

²⁷ PK 14. állásfoglalás, felvezető szövegrész.

²⁸ PK 15. állásfoglalás, felvezető szövegrész.

3. A 'sajtószerv' érvelési stratégiája – érvelési lépések a sajtó-helyreigazítási eljárásban

Az érvelési stratégia elemei a jogvita mindkét szakaszában, a sérelmező által a sajtónál kezdeményezett *helyreigazítási*, majd a *bíróság előtti peres* szakaszban is vizsgálhatók. A két szakasz szervesen kapcsolódik, a bennük felmerülő érvelési elemekben párhuzamosság, illetve logikai kapcsolat, az érvek és ellenérvek szoros egymásra épülése is megfigyelhető.

A sajtó-helyreigazítási eljárásban az ügy a közlést sérelmező személy helyreigazítási kérelmének a sajtóhoz való megérkezésével indul (*helyreigazítási szakasz*). A bírói gyakorlat szerint nemcsak a postai úton, faxon küldött kérelmeket kell szabályosnak tekinteni, hanem az e-mail útján megküldött kérelmeket is, de az e-mailt elektronikus biztonsági aláírással kell ellátni. A bírói gyakorlat következetes abban, hogy itt az elektronikus írásbeliség szigorú joghatályossági feltételeinek kell megfelelni. Adott esetben a sajtó-helyreigazítást kérő felperes káresetét azzal az indokkal utasították el egy internetes napilappal szemben, hogy a helyreigazítást kérő elektronikus levél nem volt biztonsági elektronikus aláírással ellátva.²⁹

- a) A beérkezett kérelem esetében első lépésként a jogszabályban előírt (harminc napos) határidőt kell vizsgálni, azaz azt, hogy a helyreigazítási kérelem alaki időben érkezett-e. A legújabb bírói gyakorlat szerint e-mail útján csak biztonsági elektronikus aláírással megküldött helyreigazítási kérelem tekinthető joghatályosnak.
- b) Következő lépés annak vizsgálata, hogy a kérelmet az *arra jogosult személy küldte-e meg*, vagyis rá vonatkozik-e a közlés.³⁰

Amennyiben a jogosultsági szempontnak a kérelem megfelel, akkor tartalmilag kell összevetni a helyreigazításra vonatkozó kereseti kérelmet a sérelmezett írással, az alábbi értelmezési súlypontok mentén (és lényegében logikai sorrend szerint):

- a) Annak vizsgálata, hogy a kérelem megfelel-e a fent ismertetett PK. 15-ös állásfoglalás tartalmi és formai elemeinek.
- b) A PK. 12-es állásfoglalás iránymutatása szerint szükséges elhatárolni, hogy véleménynek minősül, vagy tényállítást tartalmaz-e a sérelmezett közlés. Amennyiben a közlés véleményt, következtést tartalmaz, azt az újságíró meg-

²⁹ Fővárosi Ítéletábrla: 2.PF.21.357/2016/5/II. ítélete.

³⁰ Ennek körében érdekes kérdések vetődnek fel időnként. A Kúria egyik ítélete – egy szakmai kamara választási eljárásával, és annak sajtóvisszhangjával összefüggő jogvitában – kifejtette, hogy önmagában az a tény, hogy az adott szakmai kamarai választások kapcsán indított peres eljárás szakmai körökben komoly nyilvánosságot kap, és hogy az is széles körben ismert, hogy az adott eljárást ki kezdeményezte, illetve abban ki látja el a felperesek jogi képviseletét, nem alapozza meg a személyes érintettséget, amennyiben maga a helyreigazítási kérelemben érintett cikk konkrétan a felperesek személyéről az általuk szerkesztett keresetről, vagy a perben tanúsított magatartásukról semmiféle tényállítást nem fogalmaz meg. (Kúria Pfv.21832/2015/4. sz., Ügyvédi Kamarai választások ügye).

alapozottan vont-a le. A cikk egészéhez képest mi a sérelmezett szövegrész jelentéstartalma.

- c) Amennyiben tényállításról van szó, akkor a tény alátámasztott-e megfelelő bizonyítékokkal. A tényállítás köztudomásúnak tekinthető-e. Ha valótlan tényállítás, akkor olyan kisebb tévedésnek, pontatlanságnak tekinthető-e, ami nem befolyásolja a kérelmező megítélését.
- d) Ha valós tény hamis színben történt feltüntetésére hivatkozik a kérelmező, vizsgálni kell, hogy a szöveg egészéből az átlagolvasó levonhat-e ilyen következtést a sértett félre nézve.
- e) A sérelmezett közlés politikai, tudományos és művészeti vita-e.
- f) Ha a kérelmező közszereplőnek tekinthető, akkor a tūrési kötelezettségét meghaladja-e a vitatott szövegrész.
- g) A vizsgált írás beletartozik-e a PK. 14-es állásfoglalásban meghatározott eljárásokról szóló tudósítások körébe.

A tény-vélemény elhatárolásának és a tudományos, művészeti vita megállapításának nehézségeit egy könyvkritika körüli jogvita illusztrálja legjellemzőbben. A felperes könyvet írt egy művészeti díj kerek évfordulója kapcsán. A könyvről kritikát író blogger egyik mondata szerint a mű „szóról szóra ugyanaz”, mint egy tíz évvel korábbi, hasonló tárgyú és című könyv (azzal a különbséggel, hogy ott tíz évvel korábbi kerek évfordulót tartalmazott a cím). Az író beperelte a blognak teret adó hírportált. A korábbi könyvet ráadásul a felperes egykori felesége írta. Az alperes arra hivatkozott, hogy ez alapvetően tudományos-művészeti vita, kritika, újságírói vélemény. Az első fokon eljáró bíróság valótlan tényállítás miatt négyszázezer forint sérelemdíj megfizetésére kötelezte az alperest. Az alperes fellebbezésében előadta, hogy a szóról szóra kifejezést nem lehet szó szerint értelmezni, ez egy irodalmi, nyelvészeti jelenség (hyperbola), amikor valaki eltúlozott hasonlatot használ. Nyilván a két könyv nem lehetett szóról szóra ugyanaz, hiszen a második 10 évvel több adatot tartalmaz. A másodfokú bíróság megköszönte az alperesnek a nyelvészeti, irodalmi felvilágosítást, és helybenhagyta az első fokú ítéletet.

Ha a vizsgált szempontok alapján a szerkesztőség a helyreigazítás megtagadása mellett foglal állást, akkor a kérelmező dönt a perindításról. Előfordulhat olyan eset is, hogy a szerkesztőség részleges helyreigazítás mellett dönt, ezzel lényegesen megnövelheti a perbeli esélyeit. De az írás esetleges szöveges pontosítása nem elegendő, amennyiben a kérelmező ragaszkodik a helyreigazítás közzétételéhez. Ilyenkor a helyreigazítási közleményben meg szokták jelölni, hogy a helyreigazítás a cikk eredeti változatára vonatkozik. Fontos rögzíteni, hogy a ‘helyreigazítási szakasz’-ban nem a bíróság értelmezi az alaki jogi, anyagi jogi peremfeltételek által előírtakat és az eset körülményeit, hanem az érintett felek normatív elővizsgálata zajlik. A helyreigazítási szakasznak ugyanakkor lényeges sajátossága, hogy az értelmezési tartományok ugyanazok, mint később, a ‘bíróági szakaszban’ (lásd alant).

A pert megelőző szakaszban általában nem jellemző a szerkesztőség és a kérelmező közti véleményütköztetés. Ha olyan pontatlanság történt, ami az érintett fél jelzésére – küld egy e-mailt, telefonon keresztül keresi meg a szerkesztőséget – korrigálható, akkor általában nem követi ezt helyreigazítási kérelem. Általános tapasztalat, hogy

ha már helyreigazítási kérelmet fogalmaz meg valaki, akkor ez már elővetíti a peres eljárást, hiszen jogi képviselőhöz fordult, ebben az esetben a helyreigazítási kérelem megalapozatlanságáról már nehéz meggyőzni. Kivéve, ha egy újságírói műhiba miatt tényleg alapos a kérés, ekkor a költséghatékonyság miatt érdemesebb eleget tenni a kérelemnek, hiszen perköltséggel együtt százezer forint feletti költséget jelenthet az ilyen eljárás. A helyreigazítás megtörténtét tanácsos jelezni az érintettnek, nehogy észlelés hiányában eljárást indítson.

A bíróság előtt zajló (peres) szakaszban alperesi oldalról (azaz a sajtó oldalán) újra az eljárásjogi határidők elvételére való, és a jogi hatállyal nem bíró kérelemre – mint alaki hibára – való hivatkozásaival lehet érvelni, bár a bíróság hivatalból vizsgálja a határidők betartását (az alaki szempontok vizsgálata tehát a *bíró helyes eljárásának is peremfeltétele*). Azt a körülményt viszont az alperesnek kell bizonyítani, hogy a kérelem azért alaki hibás, mert nem írták alá elektronikus biztonsági aláírással.

Amennyiben a sajtó-helyreigazítási vita a felek közt perré alakul, úgy az előbb ismertetett tartalmi érvrendszer a bírósági eljárásban a következőkkel *egészülhet ki*.³¹

- a) Annak vizsgálata, hogy a keresetlevél összhangban van-e a korábban benyújtott sajtó-helyreigazítási kérelemmel.
- b) Ha nincs az alperesi újság kezében a teljes körű bizonyíték – mondjuk egy önkormányzat által kötött szerződés –, de valószínűsíteni tudja annak létezését pl. másolattal, vagy elektronikus levelezéssel, akkor a jóhiszemű pervitel követelményeire tekintettel nyilatkozthatja a felperest a szerződés létezéséről, ugyanis valótlán tényre nem hivatkozhat egyik fél sem.
- c) A Pp. ismertetett rendelkezésére hivatkozva kérheti a bíróságtól az adott hatóság hivatalos megkeresését.

A fenti, b)-c) pontokban jelzett bizonyítási (igazolási) nehézségek gyakran abból is adódhatnak, hogy más jogterületek bizonyos tények, körülmények megismerésének korlátozását védelemben részesítik, így információk – melyre az ellenérdekű fél a perben az érvelését alapozhatná – jogszerűen tarthatók vissza a ‘másik oldalon’. Az ilyen ‘kollízió’ feloldására a bírói mérlegelés (pervezetés) körében van lehetőség. Adott esetben például egy vidéki futballklub beperelt egy hírportált, mert idézett egy MLSZ szakértőt, aki szerint az adott klub azért nem kapott NB 1-es jogosítást, mert büncselekményhez közelítő módon működik. Az alperesi portálnak tudomása volt a vonatkozó MLSZ határozatról, de nem volt a birtokában. Az első tárgyaláson az alperes nyilatkozta a felperesi képviselőt a jóhiszemű pervitel követelményeire tekintettel a határozat tényéről, és az abban foglaltakról. A felperesi jogi képviselőt a bíró is felhívta pénzbírság terhe mellett a nyilatkozatra. A felperes elismerte a határozat tényét, de üzleti titokra hivatkozva a tartalmát nem ismertette. Alperesi indítványra a bíró hivatalosan megkérte a határozatot az MLSZ-től, majd az üzleti információkat kitarva az alperes elé tárta. Az alperes érvelését – amely szerint az idézett vélemény a határozat

³¹ A helyreigazítási szakaszban kialakított érvelési stratégia bevetésére a bírósági szakaszban is szükség van, itt arra utalunk, hogy azt *továbbiakkal* lehet (adott esetben szükséges is) kiegészíteni.

megállapításaira figyelemmel alappal levont következtetésnek minősül – a bíróság elfogadta, és a keresetet elutasította.

Amennyiben a sajtó-helyreigazítási kérelem túlterjeszkedik a formai és tartalmi követelményeken, de valamilyen tényalappal mégis rendelkezik, az alperes kérheti, hogy a bíróság a PK. 15-ös állásfoglalásnak megfelelően állapítsa meg a közlemény szövegét saját hatáskörben. Ezzel részleges pernyertességet lehet elérni. Ez azért bír perstratégiai jelentőséggel, mert gyakran előfordul, hogy a helyreigazítást kérő olyan tényeket, információkat is közzé kíván tenni, amelyek nem lehetnek helyreigazítás tárgyai. Például „a cikkben valótlanul állítottuk, hogy X. gazdasági társaság megtévesztette a fogyasztókat, a valóság ezzel szemben az, hogy a társaság minden jogszabályt betartva, tisztességesen működik”. Az előbbi kérelmezett szöveggel az a probléma, hogy ha tényleg valótlan tényállítás a fogyasztók megtévesztése, a bíróság nem mondhatja ki ezzel szembeni valóságként, hogy a társaság minden esetben jogszerűen működik, és tisztességes. A helyreigazítás intézményét a bíróság csak a társadalmi rendeltetésének megfelelően alkalmazhatja. Extrém példa, hogy pl. valaki ellen vádat emelnek, és párhuzamosan egy személyiségi jogi perben akarja kimondatni az ártatlanságát, támadva a vádemelésről tudósító sajtót.

4. Jogi érvelés a személyhez fűződő jogi perekben

A személyiségi jogi perekben az eljárást nem előzi meg olyan formai kényszer, mint a sajtó-helyreigazítási eljárásoknál. A sérelmezett fél ugyan küldhet felszólító levelet, amelyben a sérelme mellett megjelölheti sérelemdíj-igényét is, de ez azon kívül, hogy az igényérvényesítésre nyitva álló időtartam elévülését megszakítja, nem bír jogi relevanciával. Az eljárás gyakorlatilag a keresetlevél beadásával kezdődik, azaz a vitának érdemben kizárólag bíróság előtt zajló szakasza van.

Az alperes fél az ügyvel ilyenkor általában a keresetlevél kézbesítésekor találkozik. Legkésőbb az első tárgyaláson nyilatkozni kell a felperes kérelmére, ez szintén lehet formai, eljárásjogi, alaki kifogás és tartalmi kifogás is.

Eljárásjogi kifogásként előadható érvelés különösen az, ha:

- a) a keresetet elévülési időn túl nyújtotta be a felperes;
- b) a kereset nem az arra jogosult személy nyújtotta be (kereshetőségi jog vizsgálata);
- c) nem megfelelő jogszabályokra hivatkozik a felperes.

A sajtó-helyreigazítási eljárásokon alkalmazható teszten túl a tartalmi érvelés során a következő szempontokat kell még vizsgálni:

Ha a kereset képmás vagy hangfelvétel készítését, felhasználását sérelmezi, akkor vizsgálendő, hogy

- a) a jogaiban sértett fél közszereplő-e;
- b) amennyiben az érintett sérelmes fél közszereplő, közszereplői minőségével összefüggésben keletkeztek-e a felvételek.

Amennyiben a kereset véleményt sérelmez, akkor hivatkozni lehet arra, hogy

- a) a véleményt megalapozottan vonta le az újságíró;
- b) a felperes társadalmi megítélésének hátrányos befolyásolására alkalmatlan, kifejezőmódjában nem bántó véleményről van szó.

A sérelemdíj összecszerúségének vitatása elemi érdeke a sajtónak. Ha a pervezetést az eljárás során valószínűsíteni lehet, pl. nem sikerült teljes körűen a valóság bizonyítása, akkor a sérelemdíj, kártérítés összegének leszorításával lehet az alperesi pervezettség arányát csökkenteni. Gyakran előfordul, hogy a felperesnek jogalap tekintetében igaza van, de olyan magas sérelemdíjat követel a jogsértés tárgyi súlyához képest, hogy a ténylegesen megítélt sérelemdíj a perköltséget és az illetéket sem fedezi, és a részleges pernyertesség ellenére a felperesnek kell költségkülönbötet fizetni az alperes felé.

Fővárosi Ítéletábra 2 PF. 20.028/2016. ügyben hozott ítéletével ötszázezer forint nem vagyoni kártérítést ítélt meg a felperes részére, de – mivel a követelt összeg ennek többszöröse, harmincmillió forint volt – az állam felé fizetendő illetéket a bíróság közel másfél millió forintban – az érdemben megítélt kártérítés többszörösében – állapította meg. Az összecszerúséggel kapcsolatos bizonytalanságok mindenképpen a peres felek terhére esnek, a sérelemdíjra (kártérítésre) előterjesztett eltúlzott igény például a felperes számára jelent jelentős anyagi kockázatot. A közéleti szereplők magasabb tűrési kötelezettsége természetesen a sérelemdíj mértékére is kihat (jelentős, az átlagnál erősebb önmérsékletre szorítja a sérelmes felet). Egy nagy sajtónyilvánosságot kapott – hasonló ‘híresztelések’ ügyben³² –, egy katonatörténeten alapuló anekdota idézésért az azt leközlő hírportált másodfokon hatszázezer forint sérelemdíjra marasztalták, de a Kúria ezt ötvenezer forintra mérsékelte, a felperes magas állami tisztségére (azaz a magasabb normatív tűrési kötelezettségre) és a jogsértés csekély tárgyi súlyára tekintettel.

A személyhez fűződő jogi pereknél a felperes *sérelemdíjat és kártérítést is* követelhet. A nem vagyoni kártérítés, illetve a sérelemdíj egyfajta pénzbeli kompenzáció az elszenvedett lelki behatásokért, vagy – jogi személy esetén – az üzleti, szakmai hírnéven esett csorba miatt. A sérelemdíj összecszerúségét a felperesnek kell bizonyítania. Ez történhet orvosi igazoló dokumentumokkal, közeli hozzátartozók, barátok tanúvallomásával, vagy akár internetes kommentek becsatolásával. Itt alperesi oldalon releváns jogi érv lehet az összecszerúség tekintetében, hogy

- a) a jogsértés tárgyi súlya nem alapoza meg a sérelemdíj mértékét,
- b) a felperes nem bizonyította megfelelően milyen érzelmi, pszichikai behatásokat szenvedett a sérelmezett közléstől,
- c) más újságoktól átvett, utánközlött információt sérelmez a felperes, és e körben már ítélték meg neki sérelemdíjat.

A Kúria adott esetben – a másodfokú eljárásban végül – a nem vagyoni kártérítés mértékének megállapítását többek közt a széles körben olvasott médiatermék nagy nyilvánosságára alapította.³³

³² Ahol tehát a tényállás lényege abban áll, hogy a sajtószerv itt valójában a sérelmes közlésnek nem közvetlen forrása, hanem a megvalósítás módja a tartalom átvétele és közzététele.

³³ Pfv.21934/2015/4.

Mint ahogy a fentiekben is látható, a sajtó-helyreigazítási és személyhez fűződő jogi perek alperesi érvelésrendszere élesen körülírható logika mentén épül fel. Az érvelés célja az eljáró bíró meggyőzése, hogy a szövegértelmezés során vegye figyelembe a hivatkozott elhatárolásokat, és futtassa végig azt a tesztet, amely a sérelmezett szövegrész jogsértő jellegét kizárja.

